

Використана література

1. Логопедія: Підручник. - [Шеремет М.К., Тарасун В.В., Конопляста С.Ю. та ін.]; за ред. М.К. Шеремет. - К.: Видавничий Дім "Слово", 2015. - 376 с.
2. Поваляева М.А. Справочник логопеда/М.А. Поваляева. - Ростов н/Д, 2003.
3. Положення про логопеда дитячих лікувально-профілактичних закладів МОЗ України від 4.06.1996 року, Наказ ГУОЗ № 215.
4. Работникова Т.П. Организация работы логопеда в детской поликлинике /Т.П. Работникова.- М., 2008.

References

1. Lohopediya: Pidruchnyk. - [Sheremet M.K., Tarasun V.V., Konoplyasta S.Yu. ta in.]; za red. M.K. Sheremet. - K.: Vydavnychy Dim "Slovo", 2015. - 376 s.
2. Povalyaeva M.A. Spravochnyk lohoped/M.A. Povalyaeva. - Rostov n/D, 2003.
3. Polozhennya pro lohopeda dytyachykh likuval'no-profilaktychnykh zakladiv MOZ Ukrayiny vid 4.06.1996 roku, Nakaz HUOZ # 215.
4. Rabotnykova T.P. Orhanyzatsyya raboty lohoped v det-skoj polyklynyke /T.P. Rabotnykova.- M., 2008.

Пинчук Ю.В. Организационное обеспечение логопедической работы в условиях детской поликлиники.

В статье рассматривается проблема организации логопедической работы в системе министерства здравоохранения, а именно в условиях детской поликлиники. Проанализированы государственные документы по обеспечению логопедической помощи детям разных категорий в лечебно-профилактических учреждениях. Указаны требования к квалификации специалиста по логопедии, описано основное содержание профессиональной деятельности и должностные обязанности логопеда детской поликлиники. Представлено распределение рабочего времени специалиста по логопедии. Рассмотрены особенности первичного приема детей логопедом в детской поликлинике. Объясняется, как происходит комплектование групп и подгрупп для коррекционной логопедической работы. Также раскрывается содержание профилактической и санитарно-просветительской работы логопеда в учреждениях здравоохранения. В статье описывается порядок и содержание диспансеризации детей с нарушениями речи. Поданы образцы ведения отчетно-учетной логопедической документации. Проанализирована деятельность методического объединения логопедов учреждений здравоохранения.

Ключевые слова: организация логопедической работы, должностные обязанности логопеда поликлиники, первичный прием логопеда, распределение рабочего времени логопеда, профилактическая работа логопеда, санитарно-просветительская работа логопеда, диспансеризация детей с нарушениями речи, логопедическая документация, работа методического объединения логопедов.

Pinchuk Y. Organizational support of speech therapy in children's clinics.

The article describes the problem of organizing of speech therapy work within the Ministry of Health system, namely in children's clinics. The article offers analysis of public documents related to provision of speech therapy to children of different categories within the medical institutions. It describes requirements for qualification of a specialist in speech therapy, main content of his/her professional activities and duties of speech therapist of children's clinic. It describes the distribution of working time of speech therapist. The article describes the requirements to the initial consultation of speech therapist in children's clinic. It explains how to form groups and subgroups for corrective speech therapy work. It also describes the content of preventive measures and educative activities of speech therapist in medical institutions. The article describes procedure of registration and keeping record of the assistance rendered and progress achieved/not achieved by children with speech disorders.

It offers samples of reporting documentation of speech therapist. The article provides analysis of activities of methodical association of speech therapists from medical institutions.

Keywords: organization of speech therapy, duties of speech therapist of children's clinic, initial consultation of speech therapist in children's clinic, distribution of working time of speech therapist, speech therapist preventive work, medical examination of children with speech disorders, documentation of speech therapist, work of the methodical association of speech therapists.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2016 р.

Статтю прийнято до друку 24.10. 2016 р.

Рецензент: д.п.н., акад. Шеремет М.К.

УДК 376.02

Позднякова О. Л.

**СТАНОВЛЕННЯ ДИТИНИ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ
ЯК СУБ'ЄКТА ЖИТТЄТВОРЧОСТІ В УМОВАХ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ
САНАТОРНОЇ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ**

У статті розкрито досвід педагогічного супроводу процесу становлення дитини з психофізичними порушеннями як суб'єкта життєтворчості в умовах виховної системи санаторної школи-інтернату. Встановлено, що суб'єктна позиція особистості є провідним фактором досягнення нею нової якості свого життя, яка проявляється в різних аспектах (ціннісно-смысловому, когнітивному, соціальному) і за сутнісними ознаками відповідає феномену життєтворчості. На прикладі санаторної школи-інтернату Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії розкрито основні характеристики

виховної системи, що забезпечує становлення дитини з психофізичними порушеннями як суб'єкта життєтворчості. У цьому контексті проаналізовано роль учнівського самоврядування, розкрито технологію його організації, яка передбачає реалізацію 6 етапів педагогічного керівництва колективною життєтворчістю школярів.

Ключові слова: діти з психофізичними порушеннями, суб'єкт життєтворчості, санаторна школа-інтернат, учнівське самоврядування.

Сучасний стан і тенденції розвитку системи спеціальної освіти України вимагають від фахівців нагального вирішення ряду актуальних проблем, у тому числі і проблеми ефективного виховання школярів з психофізичними порушеннями. Виконання положень Декларації прав дитини, Конвенції ООН про права дитини, Стандартних правил ООН щодо зрівняння можливостей інвалідів, Декларації Саламанки та інших нормативних документів міжнародного і державного значення вимагає подолання певного розриву між роботою спеціальних закладів освіти та сучасним соціокультурним життям, яке стрімко розвивається в умовах викликів XXI століття: глобалізації, інформатизації, розвитку нових технологій, зростання динаміки суспільних процесів тощо. Випускники спеціальних закладів мають вступати у доросле життя з компетентнісним потенціалом, достатнім для успішного виконання своїх громадянських і професійних обов'язків, для повноправної участі в соціальній практиці. Забезпечити такі результати можуть лише ті спеціальні заклади, в яких виховна робота організована на системних засадах і спрямована на розвиток у школярів життєвої компетентності в єдності усіх її складових. Виховна система закладу має бути осередком активної діяльності всіх дітей, їх самоврядування, колективної відповідальності і співтворчості.

Розробкою нового змісту виховання, що відповідає реаліям соціокультурного життя початку XXI століття, займаються багато провідних науковців. Проблеми становлення виховних систем розкриваються у роботах Є. Баришнікової, О. Вишневського, І. Єрмакова, В. Караковського, Л. Кацинської, І. Колеснікової, Л. Новікової, В. Пометун, Г. Сазоненко, Н. Селіванової, Т. Семейкіної, О. Сидоркіна, В. Созонова, Г. Сороки, Є. Степанової, Т. Шамової та ін.

Щодо визначення терміна «виховна система», то Л. Новікова розкриває його з двох позицій. У вузькому розумінні поняття «виховна система» визначається як цілісний соціальний організм, що виникає в процесі взаємодії основних компонентів виховання (цілей, суб'єктів, їх діяльності, спілкування, відносин, матеріальної бази) і має такі інтегративні характеристики, як спосіб життя колективу, його психологічний клімат [3].

О. Вишневський вважає, що виховна система – це повноцінне, насичене й суспільно значуще творче життя педагогів, вихованців, батьків, головним завданням якого є розвиток їх особистісних якостей, де самостійні компоненти педагогічного процесу розглядаються не ізольовано, а в їх взаємозв'язку, що дозволяє виявити загальні системні властивості та якісні характеристики [1].

Н. Селіванова визначає виховну систему як комплекс взаємопов'язаних блоків: концепції, мети, діяльності, яка забезпечує її реалізацію, суб'єктів діяльності, її складових і середовища [5]. Всі компоненти взаємозалежні між собою і складають єдність і цілісність, процес і результат одночасно.

Г. Сазоненко визначає виховну систему як цілісний організм, що виникає в процесі інтеграції основних компонентів виховання (мета, суб'єкти виховання, їх діяльність, спілкування, відносини, кадровий потенціал, матеріальна база) та сприяє духовному розвитку і саморозвитку особистості [4].

Зміни, що відбуваються у сучасному суспільстві, та спричинені ними гуманістичні зрушення в освіті зумовлюють потребу у визначенні нових підходів до організації виховного процесу, оновленні змісту виховання, спрямованого на становлення дитини як суб'єкта свого життя. Сучасні психолого-педагогічні дослідження переконливо показують, що суб'єктна позиція особистості є провідним фактором досягнення нею нової якості свого життя, яка проявляється в різних аспектах: ціннісно-смысловому (переконаність у смислі власного життя), когнітивному (здатність стати суб'єктом пізнання) і соціальному (становлення особистості як суб'єкта соціальних відносин). Як зазначає К. Карпинський, суб'єкт життя – це особистість, яка активно будує, модифікує, удосконалює життєві відносини і тим самим детермінує індивідуальний життєвий шлях [2, с. 157]. У тому випадку, коли життєвим шляхом повністю правлять зовнішні фактори, життя дегуманізується і автоматизується, а особистість виступає в якості заручника долі. В іншому випадку, коли особистості вдається «приборкати» зовнішні детермінанти і взяти ініціативу в свої руки, життя-автоматизм переходить у життєтворчість [2, с. 246].

Виняткова важливість становлення дітей з психофізичними порушеннями як суб'єктів життєтворчості визначає необхідність вивчення і поширення інноваційного досвіду педагогічного супроводу цього процесу. Такий досвід акумульовано фахівцями загальноосвітньої санаторної школи-інтернату Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії. З 1993 року концептуальною основою навчально-виховного процесу в закладі є педагогіка життєтворчості, головна ідея якої – становлення учня як суб'єкта свого життя, здатного і готового до його проектування і успішного здійснення. У центрі педагогіки життєтворчості – питання розробки і реалізації особистістю свого життєвого проекту, досягнення життєвого успіху, компетентного реагування на різноманітні життєві виклики.

Метою статті є розкриття досвіду педагогічного супроводу процесу становлення дитини з психофізичними порушеннями як суб'єкта життєтворчості на прикладі виховної системи санаторної школи-інтернату I-III ступенів Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії.

Виховна система санаторної школи-інтернату Хортицької національної академії – це упорядкована сукупність компонентів, взаємодія й інтеграція яких обумовлює здатність освітньо-реабілітаційного закладу цілеспрямовано й ефективно сприяти розвитку особистості дитини. Виховна система побудована на засадах педагогіки життєтворчості особистості і охоплює весь педагогічний процес, інтегруючи навчальні заняття, виховні заходи, діяльність батьківського комітету, роботу учнівського самоврядування, гурткову роботу та діяльність соціально-психологічної служби.

Метою впровадження виховної системи є створення насиченого виховного простору для розвитку у дітей життєвої компетентності, ключових життєвих компетенцій, життєтворчості (в процесі розвитку життєвої компетентності має відбутися моральний, інтелектуальний, фізичний, естетичний розвиток і саморозвиток учнів, їх становлення в якості громадян України).

Таким чином, головною метою виховання в закладі є становлення дитини як творця і проектувальника свого життя, який вміє визначати свою життєву стратегію, прагне бути компетентною, відповідальною, соціально активною і мобільною особистістю, здатною до соціальної дії.

Виходячи з мети, можна виділити основні завдання виховної системи:

- допомога дитині у визначенні смислу життя в умовах радикальних змін;
- формування самосвідомості, ціннісного ставлення до власного життя, потреби в його проектуванні і творчій реалізації;
- забезпечення сприятливих умов для самореалізації особистості відповідно до її інтересів та суспільних вимог;
- виховання національної свідомості, любові до рідної землі, родини, свого народу та держави;
- охорона й зміцнення фізичного, психічного та духовного здоров'я;
- забезпечення базової культури, розвиток естетичних потреб і почуттів.

Структура виховної системи закладу будується відповідно до завдань організаційних, змістових і технологічних нововведень, розроблених у результаті багаторічної експериментальної роботи.

Змістовими нововведеннями є:

- система гурткової роботи;
- соціально-психологічна служба;
- система співробітництва соціальних педагогів-вихователів та батьків.

Технологічними нововведеннями виховної системи було визначено:

- технологію проєктивного життєздійснення;
- технологію організації учнівського самоврядування;
- технологію реабілітації мистецтвом;
- виховну інтерактивну технологію «Океан життєвої компетентності»;
- технологію планування життєдіяльності дитячих колективів;
- технологію проєктної діяльності;
- технологію педагогічного супроводу розвитку життєвої компетентності вихованців;
- технологію медико-психолого-педагогічного консиліуму;
- технологію організації моніторингу.

До головних програмних нововведень виховної системи віднесені виховні цільові програми для

учнів молодшого, середнього та старшого шкільного віку:

- «Я – громадянин України»;
- «Я і мистецтво»;
- «Я серед людей»;
- «Я – особистість»;
- «Я і праця»;
- «Я і природа».

Аксіологічним компонентом виховної системи закладу виступає розвиток ціннісного ставлення вихованців до суспільства і держави, до людей, до себе, до природи, до праці та до мистецтва. Відповідно до Національної програми виховання дітей та учнівської молоді в Україні, формування ціннісних ставлень дитини є умовою повноцінного становлення особистості.

Головним чинником становлення дитини з психофізичними порушеннями як суб'єкта життєтворчості є розбудова системи учнівського самоврядування, яка має на меті виховання у школярів почуття власної гідності та прагнення активно діяти через залучення їх до суспільно корисних дій і надання їм можливості виявляти свої організаторські здібності, ініціативу та творчість. Участь у шкільному самоврядуванні природним шляхом розкриває життєтворчий потенціал дитини, сприяє мобілізації її компенсаторних ресурсів у процесі активної самодіяльності, спрямованої на розв'язання суспільно значущих завдань.

Психолого-педагогічні можливості моделі самоврядування на засадах педагогіки життєтворчості особистості багатопланові. Це, по-перше, створення сприятливих умов для розвитку здібностей вихованців, їх самовиявлення, набуття ними позитивного життєвого досвіду; по-друге, допомога в адаптації до постійних змін у навколишньому середовищі, до сучасних умов ринкової економіки; по-третє, розвиток інтересу до осмислення ключових проблем життя та готовності до їх конструктивного розв'язання, відкриття можливостей для самореалізації дитини у різних видах творчої діяльності. Організація шкільного самоврядування також є ефективним способом формування в учнів таких життєво важливих якостей, як відповідальність за доручену справу, принциповість (здатність конструктивно критикувати і належним чином сприймати критику), готовність знаходити правильні рішення та долати труднощі, вміння вносити та впроваджувати пропозиції.

Організаційною формою студентсько-учнівського самоврядування було обрано державний устрій з елементами президентської республіки, яка має назву «Країна Центріон». Внутрішньою ідеологією Країни Центріон обрано ідеологію суб'єкт-суб'єктних стосунків, яка сприяє входженню дитини в контекст сучасної культури, становленню особистості як суб'єкта і стратега свого життя. У цьому контексті система самоврядування розглядається як школа життєвого самовизначення. Нагляд за застосуванням прийнятих законів і норм поведінки до конкретних життєвих ситуацій, реалізацією прав членів колективу та контроль за виконанням обов'язків центріоністів – основні функції незалежного органу студентсько-учнівського самоврядування – Правового комітету, склад якого довільно вибирається з числа центріоністів перед кожним засіданням на щотижневих зборах центріоністів.

Колективна життєдіяльність Країни Центріон відбувається у найрізноманітніших формах: «круглі столи», дебати, презентації бізнес-проектів, вечори, дискусії, ярмарки, заняття школи лідерів, адаптивно-розвивальні ігри, діяльність молодіжного клубу «Крок» тощо. Шкільне самоврядування санаторної школи-інтернату Хортицької національної академії – відкрита система, що розвивається завдяки постійному залученню нових ідей, зростанню життєтворчої активності всіх членів колективу: вихованців, педагогів, батьків, друзів закладу.

Педагогічний колектив розробив і реалізує технологію організації учнівського самоврядування, яка передбачає впровадження шестиетапного алгоритму здійснення педагогічного керівництва процесом розбудови системи самоврядування на засадах педагогіки життєтворчості особистості.

Перший етап – попередня робота ініціаторів шкільного самоврядування:

- вивчення досвіду організації шкільного самоврядування (власного та викладеного у літературі);
- аналіз вихідної ситуації;
- продумування ідеї, евристичне моделювання майбутньої системи;

- пошук однодумців;
- розробка плану проведення загального збору-старту;
- попередня робота з членами учнівсько-студентського колективу (бесіда, проблемний семінар, дискусійна трибуна, засідання дискусійного клубу, відкритий марафон, поштова скринька, соціально-педагогічний тренінг тощо).

Другий етап – збір-старт (стимулювання творчої думки через товариське спонукання до продуктивного мислення; система тренінгових і проблемних ситуацій; вироблення робочої моделі шкільного самоврядування та розробка плану запровадження її у життя; формування мікроколективів активістів щодо різних напрямків організаторської діяльності).

Третій етап – поширення спроектованих новоутворень на весь учнівсько-педагогічний колектив закладу (мотиваційно-роз'яснювальні заходи, інформаційні акції, рекламні кампанії тощо).

Четвертий етап – діяльнісно-креативна розбудова системи шкільного самоврядування на загальноколективному рівні (презентація моделі самоврядування, виборча компанія, створення органів самоврядування, навчання активу, проведення загальношкільних та групових заходів за проективно-рефлексивним, адаптивно-розвивальним та активно-перетворювальним видами діяльності).

П'ятий етап – широкомасштабна інтеграція самоврядування в усі сфери життєдіяльності шкільного колективу.

Ефективність реалізації даного етапу визначається чітким узгодженням і взаємодоповненням діяльності вихованців і педагогів. Зокрема, зміст діяльності вихованців передбачає: активне пропагування ідеї самоврядування та залучення до нього однодумців; систематичну розробку ідей щодо розвитку потенціалу самоврядування та виконання в ролі активіста самоврядування певного обсягу загальної роботи.

Зміст діяльності педагога включає такі напрямки: надання вихованцям психолого-педагогічної допомоги, яка сприяє розкриттю їх потенціалу, стимулює їх самостійні пошуки внутрішньої цілісності, нових можливостей саморозвитку та самоздійснення; мотивація дитячого колективу на роботу з розробки індивідуальних стратегій перетворення проблемної ситуації на етапи особистісного дорослішання через участь у діяльності самоврядування та створення ситуацій успіху та умов для особистісного зростання школярів у проблемно-насиченому середовищі.

Шостий етап – оцінка результатів впровадження моделі самоврядування та її системне вдосконалення. Зміст діяльності вихованців на цьому етапі містить аналіз досвіду організації самоврядування через пошук відповідей на наступні питання: Що не діє у системі самоврядування? Чому? Що необхідно змінити? Що успішно функціонує? Завдяки чому? Які перспективи має подальший розвиток системи самоврядування? Який варіант розподілу обов'язків щодо вдосконалення системи самоврядування є найкращим? Зміст діяльності педагога включає такі напрямки: стимулювання дітей до здійснення аналітико-рефлексивної та проективно-новоутворювальної діяльності та виховання у дітей взаємоповаги та готовності співпрацювати.

Отже, становлення дитини з психофізичними порушеннями як суб'єкта життєтворчості є важливим пріоритетом сучасної спеціальної освіти. Психолого-педагогічні дослідження переконливо показують, що суб'єктна позиція особистості є провідним фактором досягнення нею нової якості свого життя, яка проявляється в різних аспектах: ціннісно-смисловому, когнітивному і соціальному. Суб'єкт життя – це особистість, яка активно будує, модифікує, удосконалює життєві відносини і тим самим детермінує індивідуальний життєвий шлях, переводить його в нову якість – життєтворчість.

Аналіз інноваційного досвіду санаторної школи-інтернату I-III ступенів Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії дозволив установити, що становленню вихованців як суб'єктів життєтворчості сприяє реалізація змістових, технологічних і програмних нововведень в умовах виховної системи, що функціонує на засадах педагогіки життєтворчості особистості. Головним чинником становлення дитини з психофізичними порушеннями як суб'єкта життєтворчості є розбудова системи учнівського самоврядування, яка має на меті виховання у школярів почуття власної гідності та прагнення активно діяти через залучення їх до суспільно корисних дій і надання можливості виявляти свої організаторські здібності, ініціативу та творчість.

Використана література

1. Вишневський О. І. Теоретичні основи педагогіки : Курс лекцій / Вишневський О. І., Кобрій О. М., Чепіль М. М. За ред. Вишневського О. І. – Дрогобич : Відродження, 2001. – 268 с.
2. Карпинский К. В. Человек как субъект жизни : монография / Карпинский К. В. – Гродно : ГрГУ, 2002. – 279 с.
3. Новикова Л. И. Школа и среда / Новикова Л. И. – М. : Знание, 1985. – 98 с.
4. Сазоненко Г. Виховання як цілісна система [Електронний ресурс] / Г. Сазоненко // Режим доступу до публікації : <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=732>.
5. Силиванова Н. Л. Современные представления о воспитательном пространстве / Н. Л. Силиванова // Педагогика. – 2000. – № 6. – С. 35-39.

References

1. Vyshnevskiy O. I. Teoretychni osnovy pedahohiky : Kurs lektzii / Vyshnevskiy O. I., Kobrii O. M., Chepil M. M. Za red. Vyshnevskoho O. I. – Drohobych : Vidrozhennia, 2001. – 268 s.
2. Karpinskiy K. V. Chelovek kak subekt zhizni : monografiya / Karpinskiy K. V. – Grodno : GrGU, 2002. – 279 s.
3. Novikova L. I. Shkola i sreda / Novikova L. I. – M. : Znanie, 1985. – 98 s.
4. Sazonenko H. Vykhovannia yak tsilisna systema [Elektronnyi resurs] / H. Sazonenko // Rezhym dostupu do publikatsii : <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=732>.
5. Silivanova N. L. Sovremennye predstavleniya o vospitatelnom prostranstve / N. L. Silivanova // Pedagogika. – 2000. – № 6. – S. 35-39.

Позднякова Е. Л. Становление ребенка с психофизическими нарушениями как субъекта жизнетворчества в условиях воспитательной системы санаторной школы-интерната

В статье раскрыт опыт педагогического сопровождения процесса становления ребенка с психофизическими нарушениями как субъекта жизнетворчества в условиях воспитательной системы санаторной школы-интерната. Установлено, что субъектная позиция личности является ведущим фактором достижения нового качества своей жизни, которое проявляется в различных аспектах (ценностно-смысловом, когнитивном, социальном) и по сущностным признакам соответствует феномену жизнетворчества. На примере санаторной школы-интерната Хортицкой национальной учебно-реабилитационной академии раскрыты основные характеристики воспитательной системы, обеспечивающей становление ребенка с психофизическими нарушениями как субъекта жизнетворчества. В этом контексте проанализирована роль ученического самоуправления, раскрыта технология его организации, предусматривающая реализацию 6 этапов педагогического руководства коллективным жизнетворчеством школьников.

Ключевые слова: дети с психофизическими нарушениями, субъект жизнетворчества, санаторная школа-интернат, ученическое самоуправление.

Pozdniakova O. L. The making of a child with mental and physical disorders as an active life-creator in a sanatorium boarding school

The article presents the experience of rendering pedagogical support by a sanatorium boarding school in the process of development of a child with mental and physical disorders as an active life-creator. It was ascertained that the subjective position of an individual is the main factor for improving the quality of his/her life. The position has several aspects (in acseological, cognitive and social aspect) and by its distinctive features is similar to the phenomenon of life-creativity. On the example of a boarding school of Khortytska national educational rehabilitational academy the main characteristics of educational system are identified. Which insuarance the making of a child with mental and physical disorders as an active life-creator. For this point of view, role of students' self-government has been analyzed and a specific technology of its organization has been studied. It includes 6 stages of pedagogical guardance of collective life-creativity of pupils.

Keywords: children with mental and physical disorders, subject of life-creativity, sanatorium boarding school, student self-government.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2016 р.

Статтю прийнято до друку 01.11.2016 р.

Рецензент: д.пед.н. Нечипоренко В.В.

УДК 376-056.36:316.614(477.63)

Полторацький О.В.

**ДОСЯГНЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ,
ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ ІНКЛЮЗИВНО В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ ЗА МІСЦЕМ ПРОЖИВАННЯ,
ТА ВИХОВАНЦІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ
(У ТОМУ ЧИСЛІ – НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ)
ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

У статті розглядаються та аналізуються досягнення та проблеми соціалізації учнів із особливими освітніми потребами, які навчаються інклюзивно в загальноосвітніх закладах за місцем проживання, та вихованців спеціальних закладів інтернатного типу (у тому числі – навчально-реабілітаційних центрів) на базі матеріалів Дніпропетровської області.

Ключові слова: соціалізація, діти з особливими освітніми потребами, інклюзія.